

KS. GRZEGORZ PYŻŁAK

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

GRZEGORZ.PYZLAK@KUL.PL

ORCID: 0000-0002-1513-2474

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2025.024>

KATECHUMENAT W PRZYGOTOWANIU DO ŻYCIA MAŁŻEŃSKIEGO

Streszczenie. Wspólnota małżeńska i rodzinna może wpływać pozytywnie na funkcjonowanie społeczności ludzkiej i chrześcijańskiej. Dlatego od najmłodszych lat należy ukazywać dzieciom i młodzieży chrześcijańskie postrzeganie sakramentalnego małżeństwa, w budowaniu którego, istotne znaczenie ma kształtowanie dojrzałego podejścia do wiary oraz praktyk religijnych.

W przygotowaniu do małżeństwa ważne jest odpowiednie przepracowanie jego faz i etapów, aby uchronić małżonków od traumy rozstania. Dlatego Kościół wychodzi z propozycją wprowadzenia drogi wtajemniczenia katechumenalnego dla osób przygotowujących się do małżeństwa i życia rodzinnego, inspirowanego katechumenatem chrzcielny. Celem takiego przygotowania ma być bardziej świadome przeżywanie sakramentu małżeństwa.

Słowa kluczowe: katechumenat, fazy przygotowania, etapy przygotowania, narzeczeni, wtajemniczenie katechumenalne.

Abstract. Catechumenate in the Preparation for Married. The marital and family community can have a positive impact on the functioning of the human and Christian community. Therefore from the earliest years children and young people should grow up in the conditions which reflect the Christian way of sacramental marriage, in building which essential to shape the mature approach to faith and to religious practices.

In the preparation for marriage, it is important to adequately work through its phases and stages in order to protect the marriage from the trauma of separation. Therefore the Church offers the introduction of the pathway of catechumenal initiation for people

who are preparing for marriage, which is inspired by the baptismal catechumenate. The aim of such preparation to be more conscious experiencing of the sacrament of marriage.

Keywords: catechumenate, the phases of preparation, the stages of preparation, fiancés, catechumenal initiation.

WPROWADZENIE

W przygotowaniu do małżeństwa ważne jest ukazanie podstawowych prawd chrześcijańskich, które winny pomóc kandydatom pogłębić dojrzałość swojej wiary. Zauważa się, że wiara w życiu nupturientów decydujących się na zawarcie małżeństwa jest często „ograniczona i jakby nieistniejąca” (FC 66; por. PSM 2). Dlatego ważne jest, aby Komisja Episkopatu do spraw Rodziny, która bada problemy związane z rodziną, podejmuje inicjatywy i opracowuje materiały duszpasterskie oraz projekty dokumentów, przedstawiała również propozycje odnowy przygotowania do małżeństwa¹. W roku 2010 w *Vademecum. Propositio* Papieskiej Rady do spraw Rodziny² zwrócono uwagę na niebezpieczeństwo dechrystianizacji, kryzysu wartości chrześcijańskich i zrelatywizowania sensu narzeczeństwa. *Vademecum* zalecało, aby zróżnicowano przygotowanie do małżeństwa i życia rodzinnego³. Mimo świadomości wspomnianych niebezpieczeństw

¹ Zob. Komisja Episkopatu Polski, *Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa i wiernych o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin*: w Jerzy Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin* (Pelplin: Bernardinum 1999), 367.

² Papież Franciszek dokumentem fundacyjnym *motu proprio Sedula Mater* ustanowił nowy organ w Kurii Rzymskiej (15.08.2016) erygując Dykasterię do spraw Świeckich, Rodziny i Życia. Przejęła ona dotychczasowe zadania, kompetencje i uprawnienia dwóch rad papieskich: Papieskiej Rady Świeckich i Papieskiej Rady ds. Rodziny. Zob. Jan Dyduch, *Dykasteria ds. Laikatu, Rodziny i Życia, Geneza, zadania i struktura*, „*Annales Canonici*” 13(2017): 57. DOI: <https://doi.org/10.15633/acan.2219>.

³ Przywołane *Vademecum* nie weszło w życie. Papieska Rada do spraw Rodziny, *Vademecum. Propositio*, (maszynopis) 2010, 28; por. Grzegorz Pyżlak, „Preparation for Marriage and Family Life,” w *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*, eds. Jacek Goleń Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak (Lublin: Wydawnictwo KUL 2018), 235.

wydaje się, że nie podjęto odpowiednich kroków, aby im skutecznie przeciwdziałać. Nadal dostrzega się, że przygotowanie do małżeństwa w wielu aspektach traktowane jest zbyt powierzchownie. Skuteczną odpowiedzią na współczesne wyzwania może być dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych* Dykasterii do spraw Świeckich, Rodziny i Życia, który ukazał się w 2023 r. i przedstawia propozycje podjęcia konkretnych działań w tym zakresie⁴.

W niniejszym artykule podjęta zostanie tematyka katechumenatu oraz próba wyjaśnienia, dlaczego jest on tak ważny w przygotowaniu do małżeństwa oraz jaki wpływ może mieć katechumenalna forma przygotowania do małżeństwa w kontekście procesu laicyzacji.

1. KATECHUMENAT

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa katechumenat był praktykowany jako przygotowanie do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego (zob. KKK 1212). Katechumenami byli dorośli ludzie, którzy podejmowali katechumenat jako wymagane przygotowywanie do przyjęcia pierwszego z sakramentów, czyli sakramentu chrztu. Podczas przygotowania przedstawiana była tematyka dotycząca zagadnień doktrynalnych, moralnych oraz rytualnych. W aspekcie doktrynalnym zwracano uwagę na wyjaśnienie prawd wiary, poznawanie przesłania tekstów biblijnych odnoszących się w szczególności do istoty sakramentu, w który wprowadzany był katechumen, a także poznawanie historii zbawienia. Katechezy te łączyły się ściśle z zagadnieniem zbawienia człowieka, które pochodzi od Boga oraz zrozumieniem treści sakramentów. Poruszanie aspektu moralnego miało na celu wprowadzenie katechumena w praktykę chrześcijańskiego życia, w umiejętność podejmowania pokuty oraz w praktykowanie modlitwy. Natomiast w aspekcie rytualnym chodziło przede wszystkim o wprowadzenie katechumena w regularne czynności, które zwykle wyko-

⁴ Dykasteria do spraw Świeckich, Rodziny i Życia, *Droga wtajemniczenia katechumenalnego do życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych* (Poznań: Pallottinum 2023 – dalej DWK)

nuje się w określony sposób i w określonym czasie podczas sprawowania sakramentu chrztu. Jednak od VI do IX wieku w związku z przemianami społeczno-politycznymi i kulturowymi jak również upowszechnienia się chrztu małych dzieci, instytucja katechumenatu straciła pierwotny sens. Zaczęto zwracać szczególną uwagę na wiarę rodziców i rodziców chrzestnych, która miała być przekazywana przynoszonym do chrztu dzieciom⁵. W XIX wieku w nauczaniu Kościoła coraz częściej kładziono akcent na potrzebę powrotu do katechumenatu, który przecież nigdy nie został zniesiony⁶. Dlatego Konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum concilium* poucza, że „Należy przywrócić wielostopniowy katechumenat dorosłych, pozostawiając wprowadzenie go w życie uznaniu ordynariusza miejsca” (KL 64). Dokument zwraca również uwagę, że katechumenat winien zapewnić kandydatom odpowiednią formację a dzięki obrzędom liturgicznym, które będą celebrowane w kolejnych jego etapach, będzie mógł wchodzić w rzeczywistość uświęcenia, czyli praktycznego działania będącego owocem posłuszeństwa człowieka wierzącego względem Bożego Słowa oraz wartością o jaką zabiega w swoim życiu doczesnym (zob. KL 64).

W nauczaniu Kościoła od wielu lat podkreślano, że dobrze byłoby wrócić do praktykowania katechumenatu także w odniesieniu do przygotowania do małżeństwa. Na ten wątek przygotowania zwracał uwagę w 1981 r. Jan Paweł II w Adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio*. Motywem wskazującym na konieczność powrotu do takich praktyk jest spostrzeżenie, że w środowiskach „spoganiałych” niezbędna jest „droga wiary analogiczna do katechumenatu” (zob. FC 66). W dokumencie *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa* Papieskiej Rady do spraw Rodziny z 1996 r. zwraca się uwagę, że winno być ono „opatrnościowym i uprzywilejowanym momentem” dla osób, które myślą o chrześcijańskim sakramencie oraz *kairosem*, czyli czasem „intensywnej ewangelizacji” (PSM 2). Proces „intensywnej ewangelizacji” zakłada prowadzenie narzeczonych do dojrzałej wiary oraz wskazywanie możliwości jej pogłębiania⁷.

⁵ Zob. Emil Stanula, „Katechumenat,” w *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. Feliks Gryglewicz, Romuald Łukaszuk (Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2000), 1055–1057.

⁶ Zob. Mirosław Paciuszkiewicz, *Katechumenat dawniej i dziś* (Warszawa: Rhethos 2004), 17.

⁷ Por. Ignacy Kosmana, „Pogłębianie wiedzy religijnej społeczeństwa jako przejaw troski duszpasterskiej św. Maksymiliana,” *Łódzkie Studia Teologiczne* 20 (2011): 105–107;

We współczesnych czasach laicyzacja życia spowodowała zaniechanie chrztu dzieci w wielu środowiskach. Przekłada się to na wzrost liczby osób dorosłych nieochrzczonych i proszących o chrzest⁸. Dlatego w dokumentach Kościoła stosuje się rozróżnienie na katechumenat w znaczeniu ścisłym i szerokim. Pierwszy dotyczy osób dorosłych przygotowujących się do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, zaś katechumenat w znaczeniu szerokim przybiera różne formy i nazwy, np. deuterokatechumenatu oraz katechumenatu przedmałżeńskiego (por. KL 65; KKK 1231–1233). Deuterokatechumenat dotyczy najczęściej osób, które wcześniej zostały ochrzczone, ale ich wiara osłabła, dlatego jest on katechumenatem wtórnym, czyli powtórzonym. Ma on prowadzić chrześcijanina do odkrycia pełni życia płynącego z sakramentów. Jest to również czas dorastania człowieka we wspólnocie, w dążeniu do stawania się dojrzałym chrześcijaninem w każdej sytuacji oraz przyciągania swoją postawą innych ludzi dla Chrystusa⁹. Druga i trzecia instrukcja Episkopatu Polski poucza, że osoby nieochrzczone a wyrażające pragnienie przyjęcia chrztu, albo osoby tylko ochrzczone, lecz nie wprowadzone w życie eucharystyczne, należy skierować do diecezjalnego lub rejonowego ośrodka katechumenatu „w celu właściwego przygotowania do chrztu i chrześcijańskiego życia”¹⁰.

Należy zauważyć, że celem katechumenatu w znaczeniu szerokim jest doprowadzenie ludzi już ochrzczonych do podjęcia świadomej decyzji w odniesieniu do wyznawanej wiary¹¹. Jest on rodzajem katechezy,

por. Marcin Jurak, „Dokument dykasterii ds. świeckich, rodziny i życia Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla kościołów partykularnych z 2023 r. wyzwanie dla duszpasterskiego towarzyszenia narzeczonym w Polsce,” *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW* – rok XVII 2022, nr 2(56): 48–49.

⁸ Por. Waldemar Bartcha, „Liturgia katechumenatu jako paradygmat dla katechezy przedsakramentalnej,” *Liturgia Sacra* t. XXVI, nr 56 (2020): 51–73.

⁹ Por. Franciszek Blachnicki, *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę* (Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2016), 13–74.

¹⁰ Zob. Komisja Episkopatu Polski, „Druga instrukcja Episkopatu Polski o przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa,” w Jerzy Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, III.13 (Pelplin: Bernardinum 1999): 386; por. Trzecia „instrukcja Episkopatu Polsko o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim” (13.12.1989), p. 22, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo1_13121989.html.

¹¹ Zob. Roman Murawski, „Katechumenat,” w *Encyklopedia katolicka*, 1058–1059.

której towarzyszą obrzędy, a głoszenie Dobrej Nowiny o Jezusie Chrystusie i Jego Kościele ma rozwijać wiarę a także prowadzić katechumenów do nawrócenia i przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego¹². Propozycja katechumenatu w szerokim znaczeniu została przedstawiona w dokumencie: *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla kościołów partykularnych*. Zwrócono w nim uwagę, że tak jak katechumenat stanowi kluczową część przygotowania do sakramentu chrztu, tak również ważne jest, aby przygotowanie do małżeństwa stało się integralną częścią całego procesu. Również papież Franciszek zwraca uwagę, że to właśnie przygotowanie katechumenalne do małżeństwa może być „antidotum przeciw zawieraniu małżeństw nieważnych lub nietrwałych”¹³.

Ojciec św. Franciszek w Adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* przedstawił pewne propozycje dotyczące odnowy przygotowania narzeczonych do małżeństwa¹⁴. Realizacją tych zapowiedzi jest dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego*. Z jednej strony przedstawia on wskazania duszpasterskie dla kościołów lokalnych, z drugiej zaś jest formą wyjścia naprzeciw współczesnym wyzwaniom, które wynikają z dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości w odniesieniu do przygotowania narzeczonych do życia małżeńskiego. We wspomnianym dokumencie skupiono się na następujących fazach przygotowania: przedkatechumenalnej, pośredniej oraz katechumenalnej.

¹² Zob. Paciuszkiewicz, *Katechumenat*, 17.

¹³ Zob. Franciszek, Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej, poruszające kwestię *przygotowania do sakramentu małżeństwa*, (21.01.2017), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/rota_21012017 (dostęp: 6.03.2025); Piotr Kulbacki, *Katechumenat przedmałżeński narzeczonych*, „Studia Pastoralne,” 5 (2009): 133–147.

¹⁴ Por. Jacek Goleń, *Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji 'Amoris laetitia'*, „Teologia Praktyczna” 20(2019): 21–35.

2. FAZA PRZEDKATECHUMENALNA

Dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* przypomina, że wtajemniczenie to winno być poprzedzone przygotowaniem dalszym, czyli prowadzonym od okresu dziecięcego w celu przygotowania „gruntu” „na którym będzie mogło wykiełkować w przyszłości powołanie do życia małżeńskiego” (zob. DWK 39). W budowaniu „gruntu” i w rozeznaniu powołania we wcześniejszych dokumentach kładziono nacisk na dom rodzinny, pełniący niezastąpioną rolę wychowawczą. Nie wystarczy w nim tylko mówić o chrześcijańskich wartościach, ale przede wszystkim trzeba dawać o nich świadectwo własnym życiem. Poza tym instytucje takie jak Kościół, państwo, szkoła winny udzielać wsparcia rodzicom w wypełnianiu tego obowiązku. Jedną z możliwości daje formacja ku wartościom chrześcijańskim podczas katechezy, inną jest zaangażowanie dzieci i młodzieży w spotkania grup rówieśniczych, co może mieć miejsce zarówno w szkole jak i w duszpasterstwie przyparafialnym (por. PSM 2; DDR 23).

Dokument Dykasterii do spraw Świeckich, Rodziny i Życia zwraca uwagę, że celem przygotowania dalszego jest wychowanie dzieci do szacunku, poszanowania godności, ukazanie dzieciom antropologii chrześcijańskiej oraz perspektywy powołaniowej prowadzącej do wyboru małżeństwa lub życia konsekrowanego. Zwraca on również uwagę, jak ważne jest wychowanie nastolatków do życia uczuciowego i seksualnego w perspektywie przyszłego wezwania do miłości – w odniesieniu do małżeństwa jak również do kapłaństwa i życia konsekrowanego. W odniesieniu do nastolatków wspomniany dokument proponuje formację dotyczącą zarówno wzrostu duchowego jak i ludzkiego w pokonywaniu niedojrzałości oraz otwarcia się na budowanie relacji przyjaźni i miłości (zob. DWK 47–48).

W przywoływanym dokumencie można zauważyć brak postawienia mocnego akcentu na instytucję jaką jest rodzina, na której przede wszystkim spoczywa obowiązek i odpowiedzialność wychowania dzieci i młodzieży. Silny akcent kładzie się na ekspertów, którzy mają towarzyszyć ludziom młodym w życiu osobistym a także na animatorów duszpasterskich, którzy winni nabyć umiejętność posługiwania się „właściwie dobranym językiem”, aby przepowiadać słowo Boże wzbudzając w słuchaczach autentyczne zainteresowanie (zob. DWK 42). Dokument *Droga wtajemniczenia katechu-*

menalnego dla życia małżeńskiego zwraca uwagę na podjęcie współpracy, na etapie przygotowania dalszego ze stowarzyszeniami i ruchami świeckimi, „aby działania duszpasterskie przeniknięte były duchem wspólnoty kościelnej” (zob. DWK 44). Jednym z ważnych podmiotów tego etapu przygotowania są małżonkowie, którzy dając świadectwo, przedstawiają młodzieży historię swojego związku. Dokument wspomina również o parach, które nie zdecydowały się jeszcze pobrać, natomiast dany im czas wykorzystują na rozeznanie i weryfikację swojej decyzji. Właśnie te pary mogą dawać świadectwo podczas spotkań w grupach, pod warunkiem, że dokonując takiego wyboru życia, zachowują czystość aż do ślubu. Mają również możliwość wyjaśnienia pozostałym uczestnikom motywów takiego wyboru (zob. DWK 45).

3. FAZA POŚREDNIA

Dokument Dykasterii do spraw Świeckich, Rodziny i Życia zwraca uwagę na fazę pośrednią przygotowania do małżeństwa, która może trwać od kilku tygodni do kilku miesięcy. Ma ona przede wszystkim pomóc parom, które są już po etapie przygotowania dalszego, w rozeznaniu tożsamości chrzcielnej, zaś zgłaszającym się w późniejszym czasie, na rozpoczęcie drogi formacji. Zgłaszający się później, to najczęściej osoby, które zdecydowały się na wspólne zamieszkanie bez ślubu lub też jedna z nich jest chrześcijaninem a druga wyznawcą innej religii. Osoby te zachęca się do przebycia drogi wtajemniczenia katechumenalnego zakończonego przyjęciem *katechumenatu*. W przygotowaniu tym warunkiem koniecznym do przystąpienia do sakramentu małżeństwa nie jest ustalony „minimalny poziom wiary” narzeczonych, lecz wypełnianie tego, czego Kościół oczekuje od osób ochrzczonych i decydujących się na zawarcie sakramentalnego małżeństwa¹⁵.

Przygotowanie to winno być powierzone grupom animacyjnym, które mają zadbać, aby był to czas osobistego spotkania dla par oraz budowania

¹⁵ Por. Andrzej Jastrzębski, „Katechumenat jako droga do dojrzałości chrześcijańskiej na kolejnych etapach rozwoju człowieka,” *Wrocławski Przegląd Teologiczny* (Online) vol. 22 (2) (2014): 203–214.

wzajemnych relacji. W tej fazie przygotowania kładzie się szczególny nacisk na głoszenie *kerygmatu* związanego z „pierwszym przepowiadaniem” i ukazywaniem nauczania Kościoła osobom, które w swoim życiu nie kierowały się wiarą oraz nie były zaangażowane w życie Kościoła¹⁶. Papież Franciszek w Adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium* naucza, że kerygmat „jest ogniem Ducha, udzielającego się pod postacią języków i sprawiającego, że wierzymy w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca” (EG 164). Prezentowana wizja kerygmatu, jako orędzia przemieniającego życie oraz prowadzącego do osobowej relacji z Bogiem, zawiera także konieczność jego głoszenia we współczesnym świecie. Dlatego małżeństwo winno być ukazane jako odpowiedź „na najgłębsze oczekiwania osoby ludzkiej w jej pragnieniu wzajemności, komunii oraz płodności fizycznej i duchowej” (zob. DWK 39). Uwzględnia się tutaj dwie propozycje ukazywania rzeczywistości małżeńskiej: katechetyczną oraz „ewangelicznego głoszenia”. Takie podejście do ukazywania małżeństwa ma na celu uświadomienie narzeczonym, że sakrament małżeństwa nie jest tylko wypełnieniem zwykłego obowiązku moralnego lub prawnego, ale darowaniem łaski, pomocy czy dyspozycji, którą Bóg daje człowiekowi, aby potrafił żyć autentyczną miłością. Dlatego zadaniem animatorów duszpasterskich, o ile sprzyjają temu okoliczności, jest wydobyć prawdziwych intencji, którymi kierują się narzeczeni w podjęciu decyzji o zawarciu sakramentalnego małżeństwa. Zwraca się również uwagę, aby przygotowanie do małżeństwa i jego zawarcie nie ograniczało się tylko do zewnętrznych praktyk. Na zakończenie tego etapu, jeśli para podejmie decyzję o rozpoczęciu przygotowania katechumenalnego, zostaje wprowadzona w etap przygotowania bliższego, czyli w pierwszy etap formacji ku małżeństwu (zob. DWK 46–47).

¹⁶ Zob. Antoni Paciorek, „Kerygmat, kerygma,” w *Encyklopedia katolicka*, 1360; por. Piotr Spyra, „Kerygmat Jezusa – Dobra Nowina o człowieku i dla człowieka,” *Rocznik Teologii Katolickiej* vol. 13 (1) (2014): 221–240.

4. FAZA KATECHUMENALNA

Faza katechumenalna obejmuje przygotowanie bliższe, bezpośrednie oraz towarzyszenie w pierwszych latach małżeństwa (zob. DWK 48).

4.1. PIERWSZY ETAP. PRZYGOTOWANIE BLIŻSZE

Biorąc pod uwagę ważność wszystkich etapów przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego, to do etapu przygotowania bliższego w ostatnich latach w Polsce, przywiązuje się niestety najmniejsze znaczenie. Papież Franciszek w Adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* łączy to przygotowanie z towarzyszeniem dłuższym, podczas którego narzeczeni winni przekonać się, że małżeństwo to nie koniec pewnej wspólnej drogi życia, ale coś więcej. Małżeństwo winno być postrzegane jako „powołanie, które wymaga stanowczej i realistycznej decyzji, aby wspólnie przejść przez wszystkie próby i chwile trudne” (AL 211). Wkładem w tak rozumiane przygotowanie bliższe w narzeczeństwie, są nie tylko przekonania doktrynalne, ale przede wszystkim podejmowane działania praktyczne, w celu radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniem (zob. AL 211).

Według dokumentu *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* przygotowanie bliższe winno trwać około roku a jego finalizacja zakończyć się obrzędem zaręczyn¹⁷. Podczas tego etapu przygotowania narzeczeni uczestnicząc w katechezie chrześcijańskiej mają zostać wtajemniczeni w wiarę, a szczególnie w sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrzest, bierzmowanie i Eucharystię oraz sakrament pojednania. Oprócz tego przygotowanie to winno być ukierunkowane na: tematykę związaną z nierozzerwalnością sakramentu małżeństwa, tematykę dotyczącą budowania relacji w przyszłym związku małżeńskim, poznawania i właściwego rozumienia rzeczywistości antropologicznej osoby ludzkiej, aspektów związanych z ludzkimi realiami życia pojedynczej osoby oraz pary, odkrywania ewentualnych braków osobistych, odwagi pro-

¹⁷ Zob. Robert Szponder, „Regulacja prawna zaręczyn w Polsce,” *Analecta Cracoviensia* 50 (2018): 298–299.

mowania cnoty czystości, wstrzemięźliwości oraz rozeznawania powołania małżeńskiego¹⁸.

Ważnym elementem refleksji podczas tego etapu przygotowania katechumenalnego jest zwrócenie uwagi na różnicę jaka zachodzi pomiędzy „przygotowaniem do dnia ślubu” a „przygotowaniem do małżeństwa”. Narzeczeni uczestniczący w przygotowaniu bliższym są zaproszeni do rozeznania, czy wybrana przez nich droga odpowiada temu czego pragną i czy małżeństwo jest tym, do czego zostali przez Pana powołani. Pary przeżywające narzeczeństwo w czasie rozeznania winny stawać się coraz bardziej świadome faktu, że nadchodzące miesiące będą wymagały od nich podjęcia odpowiedzialnej decyzji dotyczącej zawarcia ślubu, jak i akceptacji wyboru osoby, którą poślubią (zob. DWK 49–58).

4.2. DRUGI ETAP. PRZYGOTOWANIE BEZPOŚREDNIE

W Adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia* papież Franciszek na etapie przygotowania bezpośredniego zachęca, aby Kościół lokalny rozeznał, który ze sposobów przygotowania, będzie dla danej pary najlepszy (zob. AL 207). Dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* zwraca uwagę, że etap ten rozpoczyna się w miesiącach poprzedzających celebrację sakramentu małżeństwa. Na tym etapie istnieje również możliwość włączenia w drogę wtajemniczenia katechumenalnego par, dla których jest to jedyna możliwość otrzymania podstawowej formacji potrzebnej do świadomego zawarcia sakramentalnego małżeństwa (zob. DWK 65).

Podczas przygotowania bezpośredniego zwraca się szczególną uwagę na odkrycie na nowo *kerygmatu* głoszenia Chrystusowego odkupienia. Ma to związek z pogłębieniem znajomości przez narzeczonych liturgii sakramentu małżeństwa oraz przygotowaniem do jej przeżycia. Pomocą w tym winna być spowiedź przedślubna narzeczonych, świadków i innych

¹⁸ Por. Grzegorz Pyżlak, „Marriage as a vocation,” *Rocznik Teologii Katolickiej* t. XV/2 (2016): 161–178; idem, „Czystość w narzeczeństwie i w życiu małżeńskim,” *Teologia i Człowiek* 59, nr 3 (2022): 97–114. DOI: 10.12775/TiCz.2022.020

osób, które zechcą uczestniczyć w celebracji¹⁹. Ważne jest również odkrywanie wskazań obrzędu liturgii sakramentu małżeństwa, bogactwa wymiaru antropologicznego (dotyczącego życia ludzkiego), biblijnego (dotyczącego Bożego planu wobec rodziny), eklezjalnego (dotyczącego misji rodziny w Kościele i świecie) oraz duchowego (dotyczącego drogi nawrócenia i odpowiedzi na działanie Ducha św.). Ważny jest tu szczególnie aspekt nowego wylania Ducha św., które podczas zawierania sakramentu małżeństwa nabiera cech „miłości oblubieńczej”. Podczas etapu przygotowania bezpośredniego zwraca się szczególną uwagę m. in. na rekolekcje, czuwanie modlitewne, które mogą pomóc narzeczonym w skupieniu się na tym co istotne a nie na sprawach drugorzędnych (zob. DWK 68–71).

4.3. TRZECI ETAP. PIERWSZE LATA ŻYCIA MAŁŻEŃSKIEGO

Dokument Dykasterii do spraw Świeckich, Rodziny i Życia przypomina, że droga wtajemniczenia katechumenalnego kończy się wraz z celebacją sakramentu małżeństwa. Papież Franciszek w Adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* przestrzegał duszpasterzy nauczając, że wprowadzie „wiele małżeństw znika ze wspólnoty chrześcijańskiej po ślubie”, ale nie można marnować nadarzających się okazji, które niesie życie i „podczas których (małżonkowie) pojawiają się na nowo, kiedy możemy zaproponować im ponownie w atrakcyjny sposób ideał małżeństwa chrześcijańskiego i zbliżyć ich do przestrzeni towarzyszenia” (AL 230). Dlatego pewną konsekwencją i koniecznością jest niesienie wsparcia małżonkom, przynajmniej przez pierwsze dwa lub trzy lata ich życia małżeńskiego. Dzieło to winno być kontynuowane poprzez cykliczne spotkania organizowane co miesiąc lub w pewnych odstępach czasu dla małżonków na zasadzie „formacji permanentnej”. Dokument zaleca wprowadzenie małżonków w mistagogię, tzn. w szczególny rodzaj katechezy, czyli „wprowadzenie w misterium”²⁰. Tego typu katecheza była prowadzona wśród osób nowo ochrzczonych,

¹⁹ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, p. 101 (Warszawa: Biblos 2009): 66–67.

²⁰ Por. Mieczysław Polak, *Mistagogia w duszpasterstwie Kościoła: studium pastoralnoteologiczne* (Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, WT RW 2012), 173–178;

w celu zrozumienia tego co się w nich dokonało podczas chrztu. W trakcie prowadzonych katechez należałoby wracać do przypomnienia poszczególnych elementów obrzędu sakramentu małżeństwa, do budowania relacji ze współmałżonkiem, dziećmi oraz Bogiem. Istotne jest również poruszanie tematyki związanej z seksualnością w małżeństwie, czystością oraz obowiązkiem chrześcijańskiego wychowania dzieci. Ważnym wyzwaniem jest prowadzenie duszpasterstwa małżeństw, którego zadaniem jest podkreślanie świętego charakteru więzi małżeńskiej. Chociaż droga wtajemniczenia katechumenalnego kończy się po dwóch lub trzech latach, to warto byłoby zaprosić małżeństwa, aby w swoich parafiach i innych środowiskach, z którymi są związane, zaangażowały się w duszpasterstwo rodzin. Warto wziąć również pod uwagę możliwość włączenia tak uformowanych osób w katechumenalne przygotowanie do małżeństwa kolejnych grup narzeczonych, zaangażowanie w duszpasterstwo dzieci i młodzieży czy w kręgi duchowości małżeńskiej oraz duszpasterstwo małżeństw (zob. DWK 74–84).

WNIOSKI

We współczesnych czasach zauważa się, że coraz mniej par decyduje się na zawarcie sakramentalnego małżeństwa. Dlatego wydawałoby się, że jednym z najwłaściwszych rozwiązań byłoby zmniejszenie wymagań wobec par, które decydują się na zawarcie małżeństwa sakramentalnego. Jednak Kościół w swoim nauczaniu przypomina, że wśród zadań duszpasterskich najważniejsza jest troska o małżeństwo. Dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* wpisuje się w poszukiwanie odpowiednich i odpowiedzialnych rozwiązań, wobec współczesnych wyzwań, dotyczących przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego. Katechumenat wtajemniczenia chrześcijańskiego, z którego Kościół nigdy nie zrezygnował, ma wprowadzać narzeczonych w wiarę chrześcijańską i życie Kościoła oraz uświadamiać ich najważniejsze aspekty. Ważna jest również świadomość podjęcia decyzji dotyczącej zawarcia małżeństwa sakramentalnego, dokonania jej rozeznania, traktowania tego faktu nie jako

obowiązku, ale jako daru łaski, który pozwoli żyć autentyczną miłością w powstałym związku.

Celem przygotowania winno być świadome przeżywanie sakramentu małżeństwa. Dlatego dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* jest pomocą, szczególnie dla tych osób, które poszukiwały ożywienia wiary i odpowiedniego wsparcia w przygotowaniu do małżeństwa. Tak jak w przypadku chrztu dorosłych, katechumenat winien stanowić część procesu przygotowania do małżeństwa.

Należy zauważyć, że wśród istotnych propozycji dokument przedstawia zróżnicowanie przygotowania podzielonego na fazy i etapy. Wychodzi on naprzeciw oczekiwaniom osób, które żyją bez ślubu, dając im szansę dołączenia do pozostałych uczestników w odpowiedniej fazie przygotowania. Kolejnym pozytywnym elementem wskazań dotyczących przygotowania jest zmiana akcentu z *posiadania* wiedzy, na jej *zastosowanie* w konkretnych sytuacjach życiowych. Często narzeczeni lub małżonkowie zmuszeni są, we własnym zakresie poszukiwać ośrodka, w którym mogą usłyszeć w jaki sposób budować relacje małżeńskie i rodzinne, wzmacniać więź małżeńską oraz jak prawidłowo się komunikować. Dlatego ważne jest ukazanie wartości pracy w grupach, które sprzyja budowaniu relacji. Istotne jest również głoszenie *kerygmatu*, które może sprzyjać budowaniu przez małżonków relacji z Bogiem a także daje możliwość włączenia się w misję głoszenia piękna powołania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz Ewangelii w codziennym życiu. Dokument *Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego* jest pomocą dla wspólnot parafialnych, które wykazując się kreatywnością winny zgłaszać propozycje dotyczące odnowy sposobu przygotowania do życia małżeńskiego i rodzinnego, adekwatnego do potrzeb współczesnego człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Bartcha, Waldemar. „Liturgia katechumenatu jako paradygmat dla katechezy przedsakramentalnej.” *Liturgia Sacra* t. XXVI, nr 56 (2020): 51–73.
- Blachnicki, Franciszek. *Sympatycy czy chrześcijanie? Katechumenat na dzisiejszą godzinę*. Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2016.

- Dyduch, Jan. „Dykasteria ds. Laikatu, Rodziny i Życia, Geneza, zadania i struktura.” *Annales Canonici* 13(2017): 57–71. DOI: <https://doi.org/10.15633/acan.2219>.
- Dykasteria do spraw Świeckich, Rodziny i Życia. *Droga wtajemniczenia katechumenalnego do życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla Kościołów partykularnych*. Poznań: Pallottinum 2023.
- Franciszek. Adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*. Wrocław: TUM 2012.
- Franciszek. Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*. Kraków: Wydawnictwo M 2016.
- Franciszek. Przemówienie do członków Trybunału Roty Rzymskiej, poruszające kwestię *przygotowania do sakramentu małżeństwa* (21.01.2017), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/rota_21012017 (dostęp: 6.03.2025).
- Goleń, Jacek. „Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji ‘Amoris laetitia’”. *Teologia Praktyczna* 20(2019): 21–35.
- Goliszek, Piotr. „Foundations of Personal Mystagogy in Catechesis.” *Roczniki Teologiczne* t. LXVI, z. 11 (2019): 19–33.
- Jan Paweł II. Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio*. Wrocław: TUM 2000.
- Jastrzębski, Andrzej. „Katechumenat jako droga do dojrzałości chrześcijańskiej na kolejnych etapach rozwoju człowieka.” *Wrocławski Przegląd Teologiczny* (Online) vol. 22 (2) (2014): 203–214.
- Jurak, Marcin. „Dokument dykasterii ds. świeckich, rodziny i życia Droga wtajemniczenia katechumenalnego dla życia małżeńskiego. Wskazania duszpasterskie dla kościołów partykularnych z 2023 roku wyzwanie dla duszpasterskiego towarzyszenia narzeczonym w Polsce.” *Warszawskie Studia Pastoralne UKSW – rok XVII 2022*, nr 2(56): 45–78.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań: Pallottinum 1994.
- Konferencja Episkopatu Polski. „Pierwsza instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa i wiernych o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin.” W Jerzy Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, 366–379. Pelplin: Bernardinum 1999.
- Konferencja Episkopatu Polski. „Druga instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa.” W Jerzy Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, III.13, 380–392. Pelplin: Bernardinum 1999.
- Konferencja Episkopatu Polski. „Trzecia instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim”, p. 22, https://opoka.org.pl/biblioteka-W/W/WE/kep/kkbids/malzenstwo1_13121989.html.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*. Warszawa: Fundacja Vita Familiae 2003.
- Konferencja Episkopatu Polski. *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*. Warszawa: Biblos 2009.
- „Konstytucja o Liturgii świętej *Sacrosanctum concilium* (4.12.1963).” W *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracja*, 40–70. Poznań: Pallottinum 2002.
- Kosmana, Ignacy. „Pogłębianie wiedzy religijnej społeczeństwa jako przejaw troski duszpasterskiej św. Maksymiliana.” *Łódzkie Studia Teologiczne* 20 (2011): 105–107.

- Kulbacki, Piotr. „Katechumenat przedmałżeński narzeczonych.” *Studia Pastoralne* 5 (2009): 133–147.
- Murawski, Roman. „Katechumenat.” W *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. Feliks Gryglewicz, Romuald Łukaszyk, 1058–1059. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2000.
- Paciorek, Antoni. „Kerygmat, kerygma.” W *Encyklopedia katolicka*, 1360–1362.
- Paciuszkiewicz, Mirosław. *Katechumenat dawniej i dziś*. Warszawa: Rhetos 2004.
- Papieska Rada do spraw Rodziny. „Przygotowanie do sakramentu małżeństwa.” W *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. II, red. Kazimierz Lubowicki, 389–424. Kraków: Wydawnictwo M 1999.
- Papieska Rada do spraw Rodziny. *Vademecum. Propositio* (maszynopis), 2010.
- Polak, Mieczysław. *Mistagogia w duszpasterstwie Kościoła: studium pastoralnoteologiczne*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, WT RW 2012.
- Pyżlak, Grzegorz. „Preparation for Marriage and Family Life.” W *Catholic Famili Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*, eds. Jacek Goleń, Ryszard Kamiński, Grzegorz Pyżlak, 230–241. Lublin: Wydawnictwo KUL 2018.
- Pyżlak, Grzegorz. „Marriage as a vocation.” *Rocznik Teologii Katolickiej* t. XV/2 (2016): 161–178.
- Pyżlak, Grzegorz. „Czystość w narzeczeństwie i w życiu małżeńskim.” *Teologia i Człowiek* 59 nr 3 (2022): 97–114. DOI: 10.12775/TiCz.2022.020
- Spyra, Piotr. „Kerygmat Jezusa – Dobra Nowina o człowieku i dla człowieka.” *Rocznik Teologii Katolickiej* vol. 13 (1) (2014): 221–240.
- Stanula, Emil. „Katechumenat.” W *Encyklopedia katolicka*, 1055–1057.
- Szponder, Robert. „Regulacja prawna zaręczyn w Polsce.” *Analecta Cracoviensia* 50 (2018): 298–299.